

รายงาน

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายสมจิต สุวรรณบุษย์

หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษา หมวด 4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสาระในการจัดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ ที่ครูและสถานศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำ ทำตาม โดยมีครูเป็นศูนย์กลาง มาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การรู้จักสืบเสาะค้นหาความรู้ การสนใจใฝ่รู้ การรู้จักแก้ปัญหา การปฏิรูปการเรียนรู้จึงถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้

หมวด 6 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรับการประเมินผลภายนอกจากสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา อย่างน้อย 1 ครั้งในทุกๆ 5 ปี

ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องทำการประเมินผลภายในของสถานศึกษาเอง โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจัดทำ รายงานเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชนเป็นประจำทุกปีการศึกษา

เพื่อเป็นการส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการพัฒนา (Whole School Approach) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นโครงการนำร่องที่จะนำสาระจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษา และการบริหารโดยใช้ฐานโรงเรียน ผลการดำเนินงานของโครงการจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติต่อไป

ในปี 2544 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้คัดเลือกโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมโครงการ จำนวน 256 โรงเรียน จากที่อาสาสมัครเข้าโครงการ จำนวน 3,800 โรงเรียน ของทุกสังกัดและทุกจังหวัดทั่วประเทศ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีโรงเรียนเข้าโครงการ จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านจองคำ โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ และโรงเรียนบ้านแม่ละนา โดยได้ดำเนินงาน

มาจน สิ้นสุดโครงการในเดือนตุลาคม 2544 และบัดนี้สมควรได้จัดทำรายงานการวิจัย และพัฒนารูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อรายงานผลการพัฒนาตนเองของบุคลากรในโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน
2. เพื่อรายงานปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. เพื่ออธิบายผลการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management)
4. เพื่อรายงานผลการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงเรียนในโครงการฯ ในการพัฒนาเครือข่าย และการขยายผลโครงการฯ สู่วิทยาลัยอื่น ๆ

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครั้งนี้ผู้วิจัยทำหน้าที่วิจัยปฏิบัติการโครงการในพื้นที่โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 3 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนบ้านจองคำ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
2. โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า
3. โรงเรียนบ้านแม่ละนา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารโดยใช้ฐานโรงเรียน (School Bared Manegement) หมายถึง กระบวนการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริงตามขอบข่ายและภารกิจ
  - 1.1 การปฏิรูปการบริหารจัดการ
  - 1.2 การปฏิรูปครูและบุคลากร
  - 1.3 การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - 1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา

2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเต็มตามศักยภาพ และเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

3. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความหมาย 2 ด้าน คือ

3.1 ความหมายด้านผู้เรียน คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม เน้นการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ ตามความถนัดและความสนใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำความรู้ไปประกอบการณ์ไปใช้ในชีวิตได้

3.2 ความหมายด้านผู้จัด คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ การเคารพในศักดิ์ศรี สิทธิของผู้เรียน โดยมีการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

4. การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

หลักการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้
2. ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด หรือการจัดการเรียนรู้ต้องยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง
3. การเรียนรู้เกิดได้กับทุกคน ทุกที่ และทุกเวลา
4. เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายหลากหลาย นำไปใช้ได้จริง และเรียนรู้อย่างสมดุล
5. การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะ นำสาระสู่คุณธรรม
6. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ถ้าทุกฝ่ายเชื่อมั่นศรัทธา ดำเนินงาน และ เรียนรู้ด้วยกัน

7. การวัดและประเมินผลผู้เรียน เน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สะสมจากพัฒนาการ พฤติกรรม การร่วมกิจกรรม และการทดสอบความรู้ความสามารถของผู้เรียน

สภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สภาพทั่วไป ปัญหา และอุปสรรค

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือสุดของประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 13,232 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศร้อยละ 90.5 เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนและป่าทึบ ร้อยละ 9.5 เป็นพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย สภาพดินฟ้าอากาศ อากาศร้อนมากในฤดูร้อน ฝนตกชุกในฤดูฝน และอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ประชากรประกอบด้วย ชาวพื้นราบที่เป็นชาวไต (ไทยใหญ่) กับคนพื้นเมือง และชาวเขาหลากหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ม้งหรือเมี้ยว มูเซอร์ ลีซอ กระเหรี่ยง ละว้าหรือลัวะ และผู้อพยพสัญชาติอื่นๆ ซึ่งแต่ละเผ่าต่างก็มีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแตกต่างกัน อาทิเช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณีท้องถิ่น และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้าน และห่อมบ้านกระจายอยู่ทั่วไปทุกพื้นที่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,934 บาท/ครัวเรือน การคมนาคมค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝน จากสภาพดังกล่าว ทำให้มีผลกระทบที่เป็นปัญหาและอุปสรรค ต่อการจัดการศึกษาที่สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ

1. สภาพภูมิศาสตร์และความยากลำบากในแต่ละพื้นที่ ทำให้ส่งผลต่อการจัดการศึกษา ดังนี้

1.1 มีโรงเรียนขนาดเล็กและเล็กมาก จำนวน 96 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.38

1.2 การคมนาคมยากลำบาก มีโรงเรียนที่ต้องเดินทางด้วยเท้า จำนวน 117 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 37.03 ทำให้ยากลำบากและเป็นอุปสรรคต่อการนิเทศ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงาน ได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

1.3 การติดต่อสื่อสารและการประสานงานขาดประสิทธิภาพ

1.4 ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไข้มาลาเรีย โรคเท้าช้าง ไข้เลือดออก เป็นต้น

1.5 ขาดแคลนอาคารเรียน อาคารประกอบ และสาธารณูปโภคอื่น ๆ เนื่องจากจากหา ผู้รับจ้างลำบาก และอยู่ในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์

2. ขาดแคลนครูและทรัพยากร

2.1 ขาดครูถึง 1,132 อัตรา (ตามเกณฑ์ ก.ค.) หรือขาดครู 589 อัตรา (ตามเกณฑ์ สปช.) เนื่องจากผลกระทบจากโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต

2.2 การพัฒนาบุคลากรไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากมีการแต่งตั้งโยกย้ายบ่อย

2.3 ครูขาดขวัญกำลังใจ เนื่องจากความยากลำบากในพื้นที่ ในขณะที่ค่าตอบแทนและ สวัสดิการที่ได้รับเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น มีผลทำให้มีการขอย้ายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมากทุกปี

2.4 การสนับสนุนทรัพยากรจากท้องถิ่นและชุมชนมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากความยากจนของประชากร

3. ความด้อยคุณภาพการศึกษา

จากปัญหาในข้อ 1 และ 2 มีผลทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีอุปสรรคข้อจำกัดและขาดความต่อเนื่อง

(ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ปีการศึกษา 2544 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน)

สาระสังเขปของโรงเรียนในโครงการ

1. โรงเรียนบ้านจองคำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มก่อตั้งครั้งแรก พ.ศ. 2465 จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับประถมศึกษา (ชั้น ป.1 – 6) มีครูจำนวน 13 คน ชาย 2 คน หญิง 11 คน มีจำนวนนักเรียน 329 คน จำแนกตามระดับชั้น ดังนี้

ชั้นเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)	จำนวนห้องเรียน
ก่อนประถมศึกษา	68	2
ป. 1	48	2
ป. 2	34	1
ป. 3	42	2
ป. 4	45	2
ป. 5	48	2
ป. 6	44	1
รวม	329	12

สภาพของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไต (ไทยใหญ่) ชาวพื้นเมือง ชาวเขา และกลุ่มผู้อพยพไม่มีสัญชาติ ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง เนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ชนเมือง

โรงเรียนบ้านจองคำ มีเนื้อที่จำนวน 34 ไร่ 2 งาน 6/10 ตารางวา ตั้งอยู่บนเนินเขา เต็มไปด้วยกวาด หิน และศิลาแลง ทำให้ยากต่อการปลูกไม้ดอกไม้ผล และจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ร่มรื่นสวยงาม ไร่ฟูนได้เท่าที่ควร

ด้านบุคลากร

บุคลากรส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นพักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โรงเรียนประสบปัญหาการขาดแคลนครูเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา โดยเฉพาะสาขาวิชาที่ขาดแคลน ดังนี้

1. วิชาภาษาอังกฤษ
2. วิชาคอมพิวเตอร์
3. วิชาเกษตรกรรม
4. วิชานาฏศิลป์
5. วิชาอิเล็กทรอนิกส์ไฟฟ้า

ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ต้องทำการสอนประจำชั้นด้วย ผลกระทบด้านการขาดแคลนครู ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ เนื่องจากเมื่อมีครูในโรงเรียนไปราชการหรือลา โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมอบหมายครูห้องข้างเคียงดูแล และสอนแทนกัน ทำให้ครูส่วนใหญ่ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันสอนแทน มีภารกิจและความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น

ผลการประเมินผู้บริหารโรงเรียนและครูก่อนดำเนินโครงการ

ผู้บริหารโรงเรียน มีการดำเนินการที่เป็นไปตามแนวทางของโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับมาก/ดี แต่ควรมีการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ไม่ควรหยุดการพัฒนา (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 3.61)

ครูผู้สอน มีครูผู้สอน จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 28.57 มีการดำเนินการที่เป็นไปตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ระดับปานกลาง และควรพัฒนาตนเองตามสมควร เพื่อไปให้ถึงขั้นสูงกว่านี้ และ

มีครูผู้สอน จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 71.43 มีการดำเนินการที่เป็นไปตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก/ดี แต่ก็ยังสามารถพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีก ยังไม่ควรหยุดการพัฒนาตนเอง

นโยบาย เป้าหมาย และมาตรการของโรงเรียนบ้านจองค์ำ

นโยบาย

1. ปฏิรูประบบบริหารจัดการโดยพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ
2. ปฏิรูปครูและบุคลากร
3. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
4. ประกันคุณภาพการศึกษา

เป้าหมาย

1. พัฒนาโรงเรียนให้เข้าสู่มาตรฐานภายในปีการศึกษา 2544
2. พัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพไปพร้อม ๆ กันทั้งระบบ เพื่อเข้าสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
3. พัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูทุกคนสามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพ และสามารถนำเสนอผลงานเพื่อขอปรับปรุงกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นได้
4. นักเรียนทุกคนมีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรการ

1. จัดทำแผนผังโรงเรียนเต็มรูปแบบ โดยมีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ตลอดจนสนามกีฬาครบครันเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
2. โรงเรียนจัดสิ่งแวดลอมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ ไร่นาและมลภาวะ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
3. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. มีครูครบตามเกณฑ์ และสามารถปฏิบัติงานในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข
5. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน
6. ฝึกอาชีพให้เด็กมีรายได้

7. กลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากรมาสนับสนุนการจัดการศึกษา

8. โรงเรียนต้องเป็นผู้นำท้องถิ่นทุกประเภท

9. ประชาชนยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปีการศึกษา 2543 ครูผู้สอนไม่สามารถดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ได้อย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมในห้องเรียน และครูเป็นผู้บอกความรู้และเนื้อหาวิชา หรือครูเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้

นักเรียนยังไม่รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ ยังไม่รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่รู้จักวิธีการแก้ปัญหา ค่านิยม บุคลิกภาพ และคุณธรรม ยังต้องได้รับการแก้ไขอยู่มาก ซึ่งอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมในครอบครัว ถูกจำกัดความคิด ผู้ปกครองไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ทำให้เด็กไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง เด็กกลัวความผิด ต้องรอฟังคำสั่งจากบิดามารดา และครู ทำให้เด็กบางคนมีพฤติกรรมเก็บกด ก้าวร้าว ขาดคุณธรรม และไม่กล้าแสดงออก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543

ชั้น	จำนวนนักเรียน	ภาษาไทย	คณิตศาสตร์	สพข.	สตน.	กพอ.	เฉลี่ย
ป. 1	48	69.67	72.23	69.63	69.21	70.42	70.23
ป. 2	34	74.24	75.15	73.84	85.16	79.33	77.54
ป. 3	42	67.63	68.70	73.24	76.05	79.10	72.94
ป. 4	45	67.55	68.73	76.55	70.15	74.17	71.43
ป. 5	48	67.10	67.27	72.03	72.20	73.62	70.44
ป. 6	44	73.23	65.33	75.65	80.22	84.22	75.73
เฉลี่ย	261	69.90	69.57	73.49	75.50	76.81	73.05

2. **โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ** สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 – 3) มีครูจำนวน 13 คน ชาย 6 คน หญิง 7 คน มีนักเรียนจำนวน 171 คน ชาย 80 คน หญิง 91 คน

สภาพของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่เชิงเขาในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่สามารถก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบได้ และไม่มีไฟฟ้า มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 37 กิโลเมตร การคมนาคมสามารถติดต่อโดยรถยนต์บางฤดูกาล ฤดูฝนเดินทางโดยรถจักรยานยนต์และเดินเท้า ผู้เรียนเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวและข้าวโพด ฐานะส่วนใหญ่ยากจน

ด้านบุคลากร

บุคลากรในโรงเรียนเป็นคนท้องถิ่นอื่นหรือต่างจังหวัด มีการโยกย้ายของบุคลากรบ่อยมาก ทำให้โรงเรียนประสบปัญหาการขาดแคลนครูมากที่สุด ส่งผลทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ประกอบกับทางโรงเรียนขาดแคลนครูเฉพาะวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ดนตรี – นาฏศิลป์ เป็นต้น บุคลากรในโรงเรียนมีเจตคติไม่อยากเข้าอบรม อาจเป็นเพราะความลำบากในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายส่วนตัว

การปฏิบัติงานของครู ใช้ปฏิทินการเปิด – ปิดเรียนกรณีพิเศษ คือ ปิดช่วงปลายเดือนและเปิดเรียนเสาร์ – อาทิตย์ ผลกระทบในเรื่องความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน

3. **โรงเรียนบ้านแม่ละนา** สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 – 3) มีครูจำนวน 14 คน ชาย 3 คน หญิง 11 คน นักเรียนจำนวน 163 คน ชาย 88 คน หญิง 75 คน

โรงเรียนบ้านแม่ละนา มีโรงเรียนสาขา (สาขาน้ำจ๋อ) เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ในหมู่บ้านแม่ละนา พื้นที่ของโรงเรียนเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขังลักษณะขึ้นตลอดปี ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไต (ไทยใหญ่) ซึ่งค่อนข้างเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี และชาวเขาเผ่ามูเซอร์ และกลุ่มผู้อพยพไม่มีสัญชาติในบางส่วน ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร

ประจำวัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม และรับจ้างทั่วไป ฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน

มีอาคารเรียนเพียงพอ ด้านอาคารประกอบขาดแคลนบ้านพักครู มีไฟฟ้าใช้ สามารถใช้ประโยชน์จากห้องปฏิบัติการทางภาษา (Sound Lab) และห้องคอมพิวเตอร์

การคมนาคม รถยนต์สามารถติดต่อได้ทุกฤดูกาล ระยะทางที่ตั้งโรงเรียนห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 17 กิโลเมตร

ด้านบุคลากร

คณะครูส่วนใหญ่พักประจำในโรงเรียนตั้งแต่วันจันทร์ – ศุกร์ และมักจะกลับวันเสาร์ – อาทิตย์ พักอาศัยอยู่บ้านพักครูค่อนข้างแออัด เนื่องจากบ้านพักไม่เพียงพอ ครูส่วนใหญ่เป็นคนต่างท้องถิ่น และต่างจังหวัด ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โรงเรียนขาดแคลนครูเฉพาะสาขาวิชา เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครู จำนวน 14 คน Pretest จำนวน 12 คน สรุปผลการดำเนินการที่เป็นไปตามแนวทางของโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ดังนี้

ระดับปานกลาง	จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50
ระดับมาก/ดี	จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.76
ระดับมากที่สุด/ดีเยี่ยม	จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

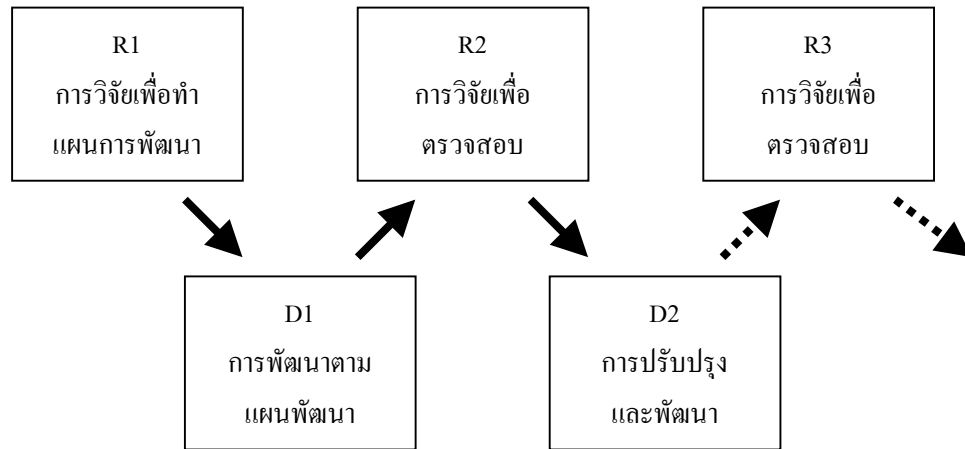
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (research and development) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ หรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงานกล่าวคือ เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้พัฒนาเห็นภาพของงานและมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่พัฒนามาจากวงการอุตสาหกรรม ซึ่งมีการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ ๆ โดยมีการวิจัยเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา การตรวจสอบคุณภาพอาจทำการวิจัยเพื่อทดลองใช้ผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ จนได้มาตรฐานที่กำหนดกระบวนการวิจัยและพัฒนา จึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ที่ประกอบด้วยกระบวนการวิจัย (Research – R) และกระบวนการพัฒนา (Development – D)

ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญแบ่งตามกระบวนการหลักเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) ซึ่งอาจดำเนินการตามขั้นตอนทั้งสองซ้ำ ๆ กันหลายรอบก็ได้ โดยทั่วไปการวิจัยและพัฒนาทางอุตสาหกรรมมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน นักวิจัยเริ่มต้นการดำเนินงานขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนการวิจัยตอน 1 (R1) เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์นำมาจัดทำแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนการพัฒนาตอน 1 (D1) ซึ่งนักวิจัยปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ ขั้นตอนที่สามเป็นขั้นตอนการวิจัยตอน 2 (R2) เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น หาข้อบกพร่องและวิธีการปรับปรุงแก้ไข ขั้นตอนที่สี่เป็นขั้นตอนการพัฒนาตอน 2 (D2) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้การวิจัยอาจดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3 และ 4 ซ้ำ ๆ หลายรอบจนกว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีขั้นตอนเรียงดังนี้คือ

$R1 \rightarrow D1 \rightarrow R2 \rightarrow D2 \dots$ ซึ่งอาจมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน ดังแผนภาพขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2544)

แผนภาพขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาโดยทั่วไปเป็นวงจรที่เริ่มจากขั้นตอนการวิจัยก่อน เป็นวงจร $R1 \rightarrow D1 \rightarrow R2 \rightarrow D2 \dots$ แต่การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มิได้เริ่มต้นโดยขั้นตอนการวิจัย แต่เน้นการใช้ประสบการณ์ของครู นักวิจัยร่วมกันหาแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จึงมักเริ่มต้นโดยขั้นตอนการพัฒนาก่อน เป็นวงจร $D1 \rightarrow R1 \rightarrow D2 \rightarrow R2 \dots$

วิธีการนำกระบวนการวิจัยและพัฒนาไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จสูงสุด ควรจะมีความหลากหลายและยืดหยุ่นเพื่อสนองตอบต่อสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน และเพื่อเปิดโอกาสให้ได้ความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ที่แตกต่างและได้ผลมากกว่าแบบเดิม ๆ ดังนั้นการนำกระบวนการวิจัยและพัฒนาเข้าไปใช้ในการพัฒนาจึงสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การพัฒนาจากบนลงล่าง (top down) รูปแบบการพัฒนาจากรากหญ้าหรือจากล่างสู่บน (bottom up) ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีศักยภาพด้วยกันทั้งคู่ หรืออาจจะเป็นรูปแบบใหม่ ๆ ที่ยังไม่มีมาก่อน แต่มีศักยภาพและความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ

รูปแบบการพัฒนาจากบนลงล่าง (top down) ซึ่งได้แก่การดำเนินการโดยเริ่มจากผู้บริหารลงไปสู่ระดับครูผู้ปฏิบัติ อาจเป็นรูปแบบที่เหมาะสม หากโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นเป็นหน่วยงานที่ทั้งผู้บริหารและบุคลากรส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะพัฒนาอยู่บ้างแล้ว หรือมีความพร้อมในการพัฒนาสูง ประกอบกับสิ่งที่จะพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากมีกฎหมายรองรับการนำกระบวนการวิจัย

และพัฒนาเข้าไปใช้ จึงมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จ อีกรูปแบบหนึ่งเป็นการพัฒนาจากรากหญ้า หรือจากล่างสู่บน (bottom up) ก็คือจากผู้ปฏิบัติไปสู่การพัฒนาในระดับกว้างขึ้นคือระดับโรงเรียน เนื่องจากในความเป็นจริงนั้นประเทศเรามีครูดี ๆ ที่มีความคิดและการดำเนินการที่ดี ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากฐานข้อมูลครูแห่งชาติ ครูต้นแบบเครือข่าย ครูภูมิปัญญาไทย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการได้รวบรวมไว้ หากครูเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนส่งเสริม จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ได้ผล ดังนั้นการแสวงหาบุคคลที่มีผลงานการพัฒนาที่ได้ผลและพร้อมที่จะขยายผล การแสวงหาครูที่มีเครือข่ายการทำงานเป็นฐานอยู่บ้างแล้ว หรือการแสวงหาบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม เพื่อดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปทั้งระบบ จึงเป็นรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่งที่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จสูง

กระบวนการดำเนินการในการวิจัยและพัฒนา มีลักษณะการดำเนินงานเป็นวงจรเดียวกันกับ วงจรเดมมิง (Demming Cycle) หรือวงจร P – D – C – A ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนการวิจัย (Plan – P) ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยกิจกรรมการสร้างตระหนักรู้ (awareness) ในกลุ่มครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การประชุมร่วมกันเพื่อสำรวจความพร้อมในการวิจัย เพื่อสำรวจสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นในการวิจัย และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การวิจัย การกำหนดวิธีการดำเนินงานวิจัย การกำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ในการวัดผลการเรียนรู้

2. การพัฒนาโดยการลงมือทำ (Do – D) ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนา เช่น ทางการศึกษาก็เป็นแนวทาง วิธีสอน ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ และผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และการนำสิ่งที่พัฒนาไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงโดยครูทุกคน

3. การวิจัยเพื่อตรวจสอบ (Check – C) คุณภาพของสิ่งที่พัฒนา ขั้นตอนนี้เป็นการนำสิ่งที่ครูพัฒนาขึ้นไปลองใช้จริงในการเรียนการสอนโดยครูทุกคนต้องสังเกต ติดตาม กำกับกับการดำเนินงาน และรวบรวมข้อมูลที่เป็นผลจากการปฏิบัติเพื่อให้ทราบถึงข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงต่อไป

4. การพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติ (Action – A) เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องของสิ่งที่พัฒนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ขั้นตอนนี้ครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่พัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ตามแนวการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การวิจัยและพัฒนาควรมีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (action research) กล่าวคือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นผู้ที่ประสบปัญหาเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหของตน ดังนั้น

จึงเป็นงานวิจัยที่ครูผู้สอนในห้องเรียนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การวิจัยในลักษณะนี้จึงเป็นกระบวนการที่สามารถเสริมพลังอำนาจครู เป็นการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว สามารถพัฒนาบุคลากรครูในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน และเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนกับนักวิจัยหรือนักวิชาการในมหาวิทยาลัย

การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คืองานด้านการเรียน การสอน ด้านการวิจัยและด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวไม่แยกส่วนกันช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ดังแสดงในแผนภาพวิถีชีวิตของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (สุวิมล ว่องวานิช ในพิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์, 2543 : 164)

สรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาที่มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research – PAR) เป็นยุทธวิธีที่บุคคลสามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน การวิจัยในลักษณะนี้น่าจะเป็นการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งหากคณะผู้วิจัยภายนอกที่เข้าร่วม มาจากหลากหลายสาขาวิชาจะทำให้มีความชัดเจนในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบของปัญหา เนื่องจากปัญหาวิจัยอาจไม่สามารถอธิบายได้โดยใช้อรรถศาสตร์เพียงศาสตร์เดียว การอธิบายลักษณะปรากฏการณ์ด้วยองค์ความรู้จากศาสตร์หลายสาขาวิชา จะช่วยให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์และถูกต้องขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทั้งโรงเรียน

การพัฒนาทั้งโรงเรียน (whole school approach) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ทางการศึกษา เช่น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดได้โดยง่าย เพราะกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับการสอนของครูเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความเกี่ยวพันเกี่ยวข้องกับบุคคลแวดล้อมอีกมาก อาทิ ผู้บริหาร ครูผู้ร่วมงาน บุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน หรือแม้แต่ตัวครูผู้สอนเองหากขาดความเข้าใจ ขาดประสบการณ์และขาดการเห็นคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวแล้ว การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนย่อมเป็นไปได้ยาก เนื่องจากความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กที่เด็กจะซึมซับเข้าไปโดยอัตโนมัติ หาก

สิ่งแวดล้อมกับสิ่งที่ครูสอนไม่สอดคล้องกัน ย่อมเป็นการยากที่ได้จะปรับเปลี่ยน ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้ผลอย่างแท้จริง จึงหมายถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย ด้วยเหตุนี้การวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามข้อเสนอโครงการนี้ จึงมุ่งไปที่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งใช้แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบหรือการมองโรงเรียนเป็นภาพรวม การดำเนินการจัดตั้ง ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลที่คาดหวังตามเป้าหมาย ต้องดำเนินการอย่างครอบคลุมทุกองค์ประกอบของโรงเรียนในทุกขั้นตอนของกระบวนการ และอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายกล่าวคือเป็นการจัดการที่มีลักษณะของการดำเนินการดังนี้

1. การบูรณาการเข้าสู่ระบบงาน (built – in) โดยนำเรื่องที่ต้องการนำเข้าสู่ระบบโรงเรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานและภาระงาน ไม่ใช่การเพิ่มเติมหรือโครงการชั่วคราวเฉพาะกิจ
2. การจัดให้ครบวงจร (complete cycle) โดยนำเรื่องเข้าไปอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ของระบบและภาระงาน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล
3. การจัดให้ครอบคลุมทุกส่วนของระบบโรงเรียน (total development) โดยให้เรื่องที่ต้องการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของทุกองค์ประกอบของโรงเรียน ไม่ใช่เป็นโครงการเอกเทศ
4. การจัดปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวย (basic requirement) โดยมีพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน เช่น ระบบงาน กระบวนการทำงาน บุคลากร โครงสร้างของโรงเรียนทางกายภาพ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมของเรื่องที่ต้องการ
5. การส่งเสริมให้พัฒนาตนเอง (self development) โดยให้ฝ่ายต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องทำการประเมินตนเองเกี่ยวกับการดำเนินงานและพัฒนาตนเองในเรื่องนั้นอย่างต่อเนื่อง
6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (full participation) โดยให้ทุกฝ่ายทุกคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเรื่องนั้นบนพื้นฐานของความเข้าใจ การยอมรับและตระหนักในความสำคัญ การจัดการที่มีลักษณะดังกล่าวจะครอบคลุมองค์ประกอบหลักของโรงเรียนดังนี้
  1. การบริหารจัดการ ได้แก่ เป้าหมาย ธรรมเนียมโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน แผนระยะยาว และแผนปฏิบัติงาน ระบบงานและภาระงานของฝ่ายต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากร การนิเทศ และการประเมินภายใน และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและสื่อสารสัมพันธ์
  2. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพห้องเรียน การใช้สื่อและเทคโนโลยีและการประเมินผล

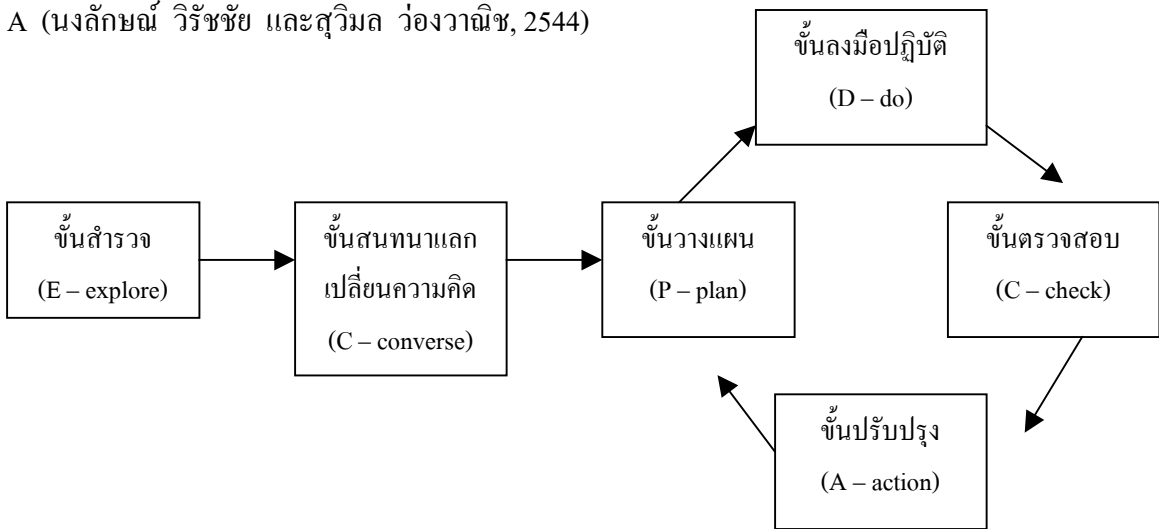
3. กิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำภาพการศึกษา กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรมนอกหลักสูตร

4. กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมร่วมกับผู้ประกอบการ หน่วยราชการหรือองค์กรทางสังคม

การพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่ใช้การร่วมมือร่วมใจกันทำงานของผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมมือกันหาทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกจากทุกแหล่งมาใช้ประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาทำให้เกิดความร่วมมือกัน (cooperation) ทำงานแก้ปัญหาด้วยกัน เกิดความรักความสามัคคี ความเข้าใจดีต่อกัน มีมนุษยสัมพันธ์และความผูกพันกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบกับโรงเรียนมากขึ้น มีการสื่อสารที่ดี ทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เห็นพ้องต้องกันในการดำเนินงาน โดยไม่มีการบงกชบัญชา

โดยทั่วไปขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาทั้งโรงเรียนเริ่มจาก (1) ขั้นสำรวจ (E – explore) (2) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด (C – converse) (3) ขั้นการวางแผนงาน (P – plan) (4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน (I – implement) (5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน (E – evaluation) และ (6) ขั้นการปรับปรุงแผนงาน (R – revision) ดังแผนภาพการพัฒนาทั้งโรงเรียนและวงจร P – D – C – A

การดำเนินงานในขั้น 3, 4, 5 และ 6 ซึ่งเป็น 4 ขั้นตอนสุดท้ายมีการดำเนินงานต่อเนื่องซ้ำเป็นวงจรหลายรอบ มีลักษณะเหมือนกับวงจรการบริหารที่มีการพัฒนาคุณภาพงาน โดยใช้วงจร P – D – C – A หรือวงจร Demming Cycle แสดงดังแผนภาพการพัฒนาทั้งโรงเรียนและวงจร P – D – C – A (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2544)

แผนภาพการพัฒนาทั้งโรงเรียนและวงจร P – D – C – A

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน

กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้วยวิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียน (whole school approach) แบบการวิจัยเป็นฐาน (research – based approach) และแบบใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ มีแนวคิดและแนวทางหลัก ๆ 3 ประการคือ

1. ผู้เรียนและการเรียนรู้ โครงการนี้ต้องการเน้นเจตนาารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้คนไทยทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้เรียนของโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ จึงประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นผู้นำของโรงเรียนและแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้บริหารอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเอง และของโรงเรียนทั้งโรงเรียนว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการพัฒนาให้โรงเรียนมีระบบโครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจ การตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล การพัฒนาบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นต้น ผู้บริหาร

จะใช้การปฏิบัติจริงและการประเมินผลเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะคิด ที่จะบริหารจัดการตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการ ส่งเสริมคุณภาพ และการแก้ปัญหาของนักเรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม เรื่อง การบริหารโดยใช้ฐานโรงเรียน หรือใช้โรงเรียนเป็นฐาน)

1.2 ครู ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน และเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเอง และของชั้นเรียน/นักเรียนว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมปฏิบัติงาน ด้านการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีคุณภาพ ครูจะใช้การปฏิบัติจริงและการประเมินผลให้เป็น กระบวนการเรียนรู้ที่ครูจะมุ่งแก้ปัญหาของนักเรียน ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ/วิชา เทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน (ศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมเรื่อง 5 ทฤษฎีการเรียนรู้ – การเรียนรู้อย่างมีความสุข การพัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยศิลป์ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝน กาย วาจา ใจ)

นอกจากนี้ครูอาจเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน จากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครู จากนักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ทั้งนี้ครูอาจเริ่มต้นจากการเปิดใจกว้าง รับรู้วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งจะร่วมคิด ร่วมทำงาน เพื่อนักเรียนและส่วนรวม วิพากษ์วิจารณ์ และให้ข้อมูล ย้อนกลับทางสร้างสรรค์แก่ผู้อื่นอย่างจริงใจ และยอมรับความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์จากทุกคน เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ให้ดีขึ้น

1.3 นักเรียน ในฐานะผู้เรียนที่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการคอยรับความรู้อย่างเดียว (Passive) มาเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น ตื่นตัว (Active) ในการลงมือกระทำเพื่อให้เกิดความรู้ ความ คิด ทักษะการแก้ปัญหา การทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ และพัฒนาวิธีเรียนรู้ตามความถนัดและเหมาะสมกับจริตและลีลาของตน เป็นต้น

1.4 นักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ที่พร้อมจะสนับสนุนโดยร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา ค้นหาและพัฒนาแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ รวมทั้ง เป็นผู้ให้กำลังใจ กระตุ้น ชี้แนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิดให้กับครูและผู้บริหารหรือ นักเรียน ผู้สนับสนุนอาจเป็นเพื่อนนักเรียน เพื่อนครู เพื่อนผู้บริหาร หรืออาจเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญ เป็น

นักวิชาการมีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนเหล่านี้อาจอยู่ในโรงเรียนและสังกัดเดียวกับครูหรือผู้บริหาร หรือมาจากนอกโรงเรียน ต่างสังกัดกันก็ได้

ในโครงการนี้มีการดำเนินการให้แต่ละโรงเรียนมีผู้สนับสนุน เป็นนักวิจัยภายนอกที่จะทำหน้าที่และบทบาทเรียนรู้ร่วมดังกล่าวแล้ว แต่โรงเรียนยังสามารถเสาะหา และทำงานกับกัลยาณมิตรอื่น ๆ ได้อีกมากมาย

2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยึดหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ตามสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเจตนาให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนในฐานะเป็น “คน” มีชีวิตจิตใจ มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ รวมทั้งมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลก ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน นั่นคือการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ในฐานะเป็นคนแต่ละคน (ปัจเจกชน) และเป็นสมาชิกของ “กลุ่มคน” (สังคม) ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและสร้างสรรค์ และมีความสุขในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

3. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งโรงเรียน โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย โรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมงาน และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมการทำงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนให้เป็นไปตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา

ภารกิจปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการมี 5 ส่วน ซึ่งจะเชื่อมโยงเกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน ดังนี้

3.1 ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนหลักในโครงการประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักวิจัยภายนอกหรือผู้สนับสนุน ดังกล่าวแล้วข้างต้น การปฏิรูปการเรียนรู้คือการปรับบทบาทการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มเหล่านี้ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มให้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด

3.2 ปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการสอนของครูจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อครูมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ครูเรียนรู้และถั่งมือค้นหา พัฒนา ทดลองวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ หรือปรับปรุง

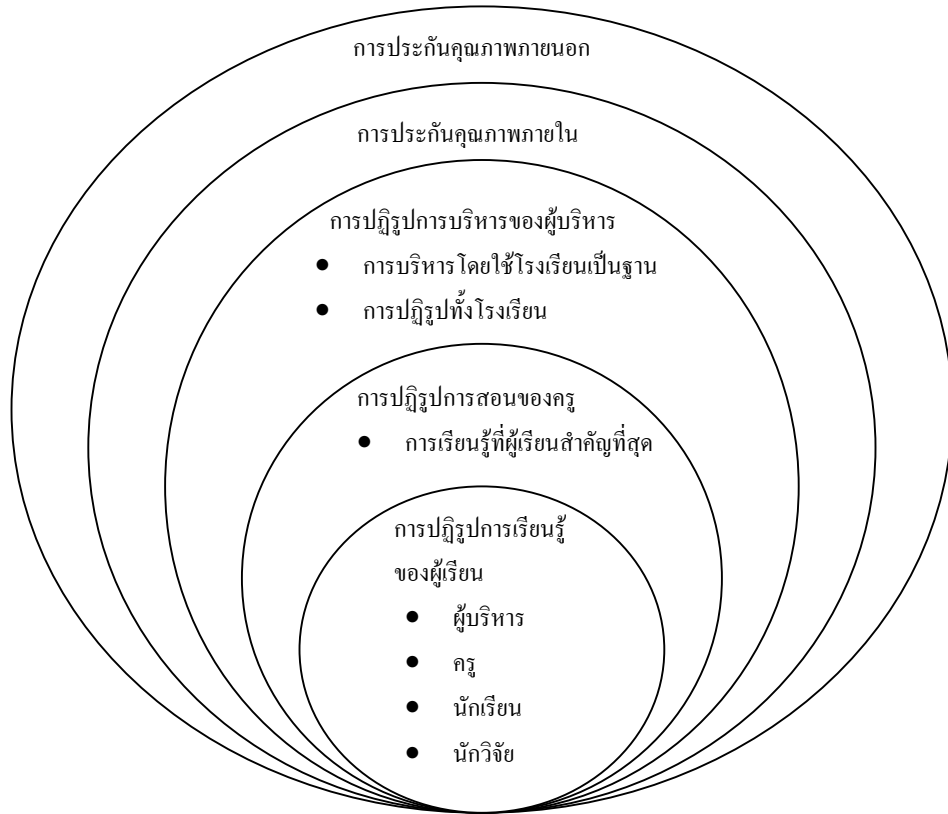
วิธีการเดิมให้การสอนการทำงานของครูและการเรียนรู้ของนักเรียนมีคุณภาพ และปัญหาของนักเรียนได้รับการแก้ไขทันที่

3.3 ปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร การปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้บริหารมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ผู้บริหารเรียนและลงมือปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียน ค้นหา พัฒนา ทดลอง วิธีการและเทคนิคเชิงกลยุทธ์ มุ่งแก้ปัญหาของนักเรียน ของครู และบุคลากรได้ทันการ ส่งผลให้นักเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนมีคุณภาพ อีกนัยหนึ่งคือผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และโรงเรียนทั้งโรงเรียนให้หลักประกันว่า ผู้รับบริการจะได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการพัฒนา

3.4 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลจากการพัฒนาคุณภาพตนเองของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน ด้วยการเรียนรู้และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ คือการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อันเป็นการสร้างความมั่นใจว่าครู ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา หรือโรงเรียนทั้งโรงเรียนสามารถพัฒนาคุณภาพของนักเรียนได้ตามเป้าหมาย ตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนต้องการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดไว้

3.5 การประกันคุณภาพภายนอก เมื่อโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถดำเนินการดังกล่าวข้างต้นทั้ง 4 ส่วนได้ผลเป็นที่พอใจในโรงเรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก็ย่อมเกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนรู้จักและมองตนเองด้วยการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทำให้โรงเรียนมีฐานข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และมีความพร้อมเสมอในการขอรับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบ

จากหลักแนวคิดสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 กลุ่ม คือผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักวิจัย/ผู้สนับสนุน เป็นหัวใจสำคัญของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว จึงมีผลถึงการปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการบริหาร และการประกันคุณภาพ กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แสดงด้วยแผนภาพดังนี้

กรอบความคิดของโครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในการออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยนั้น ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลและหลายวิธีการ (Triangulation of Information) เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่ได้จากวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม แบบประเมิน การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การใช้เทคนิคกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (Focus Group Interview) การจัดประชุมระดมความคิด การสังเกตขณะนิเทศ ติดตาม และตรวจเยี่ยม โรงเรียน การวิเคราะห์และตรวจสอบผลงานหรือเอกสารที่เป็นหลักฐานปรากฏ เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูอาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 3 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนบ้านจองคำ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. โรงเรียนบ้านกี้ดสามสิบ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. โรงเรียนบ้านแม่ละนา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อกำหนดลักษณะและเงื่อนไขการดำเนินงาน

1. ลักษณะหรือประเภทงานวิจัย

เป็นงานวิจัยและการพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยและให้คำปรึกษาด้านวิชาการระดับพื้นที่ภายใต้ผู้เชี่ยวชาญโครงการ พร้อมทั้งเก็บข้อมูล เขียนรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานของโรงเรียน และสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ โดยแบ่งกิจกรรมการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาตนเองของบุคลากรเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักวิจัยในระดับพื้นที่ได้

2.1 สร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจในการปฏิรูปตนเองของผู้บริหาร ครู ผู้เรียน เจ้าหน้าที่ กรรมการโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

2.2 ศึกษาเรียนรู้ วิจัยและพัฒนา ร่วมกับ โรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยการส่งเสริมและให้ข้อเสนอแนะด้านวิชาการแก่โรงเรียน

2.3 ร่วมวางแผนกับโรงเรียนในการพัฒนาตนเองของโรงเรียน

2.4 ร่วมจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่บุคลากรระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ มีการดำเนินงานเป็นกัลยาณมิตร

2.5 นิเทศเยี่ยมเยียนโรงเรียนเพื่อให้คำปรึกษาในการพัฒนาและปรับปรุง รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นระยะ ๆ แต่ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งในระยะเวลาที่ 1 และระยะเวลาที่ 2 ไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง

2.6 เก็บข้อมูลและบันทึกข้อมูลเพื่อรายงานความก้าวหน้าและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งทำการประเมินและให้ความเห็นในการคัดเลือกโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ฯ เข้าสู่การดำเนินงานระยะที่ 2 เพื่อการประกันคุณภาพภายใน และประเมินเพื่อให้ความเห็นในการคัดเลือกโรงเรียนที่ผ่านการดำเนินงานระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อเป็นโรงเรียนผู้นำปฏิรูปการเรียนรู้ฯ

2.7 เขียนรายงานการวิจัยและพัฒนาทั้งในภาพรวมและรายโรงเรียนของพื้นที่ที่รับผิดชอบ สรุปบทเรียนพร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานในรุ่นต่อไป (ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวม 2 ฉบับ)

3. วิธีดำเนินงาน

ก. การดำเนินงานร่วมกับโรงเรียน

3.1 ร่วมประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3.2 นักวิจัยจัดทำแผนปฏิบัติการและตารางเวลาในการร่วมกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง อันประกอบด้วยกิจกรรมหลักอย่างน้อยในเรื่องต่อไปนี้

- การส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการแก่โรงเรียน
- การพบปะและให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน

- การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ
- การติดตามเยี่ยมเยียนโรงเรียน
- การร่วมประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียน

อนึ่งในการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกับโรงเรียนต้องรับผิดชอบ ผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนให้โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การวัดประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยใช้ฐานโรงเรียนเพื่อการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.3 ดำเนินการติดตามงานโรงเรียนในโครงการ จัดเก็บและบันทึกข้อมูล รวมทั้งให้คำปรึกษาในการปรับปรุงและพัฒนางานของโรงเรียนตามแผนที่กำหนด

3.4 ดำเนินงานจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่บุคลากรระหว่างโรงเรียนตามแผนที่กำหนด และสรุปผลการดำเนินการ

ข. การดำเนินงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญโครงการ และ สกศ.

3.5 ในกรณีที่โรงเรียนใดมีผลการประเมินยังต้องปรับปรุง ให้นักวิจัยร่วมกับโรงเรียนวางแผนในการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียน และหากโรงเรียนมีผลการประเมินว่าเป็นโรงเรียนปฏิรูปแล้ว ให้นักวิจัยร่วมกับโรงเรียนดำเนินการวางแผนเพื่อขยายผลของโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนแก่โรงเรียนอื่นต่อไป

3.6 เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามที่ สกศ. กำหนด และ/หรือตามที่ สกศ. และหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนขอความร่วมมือ

3.7 จัดทำรายงานการวิจัยและพัฒนาเป็นรายโรงเรียน และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานระยะที่ 1, 2 โดยประเมินทั้งรายโรงเรียน และในภาพรวมของพื้นที่รับผิดชอบ พร้อมทั้งสังเคราะห์รูปแบบผลการวิจัยและพัฒนาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

3.8 เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการที่มีวัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ มาจัดทำรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อประกอบการจัดทำนโยบายและแผนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

4. ปริมาณงานหรือขอบข่ายการดำเนินงาน

การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ให้ดำเนินงานภายใต้คณะผู้เชี่ยวชาญโครงการ และแนวทางการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยเป็นนักวิจัยและเป็นทีป่รึกษาด้านวิชาการของโครงการในระดับพื้นที่ รับผิดชอบโรงเรียนดังต่อไปนี้

- 1) โรงเรียนบ้านจอกคำ
- 2) โรงเรียนบ้านแม่ละนา
- 3) โรงเรียนบ้านกี้ดสามสิบ

5. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

เดือนมีนาคม – ตุลาคม 2544

6. ค่าใช้จ่าย

ค่าจ้างที่ปรึกษาผู้ดำเนินการวิจัยและให้คำปรึกษาในลักษณะเป็นการวิจัยและพัฒนาโรงเรียน 3 โรงเรียน ละ 10,000 บาท เป็นเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)

7. เงื่อนไขการจ่ายเงิน

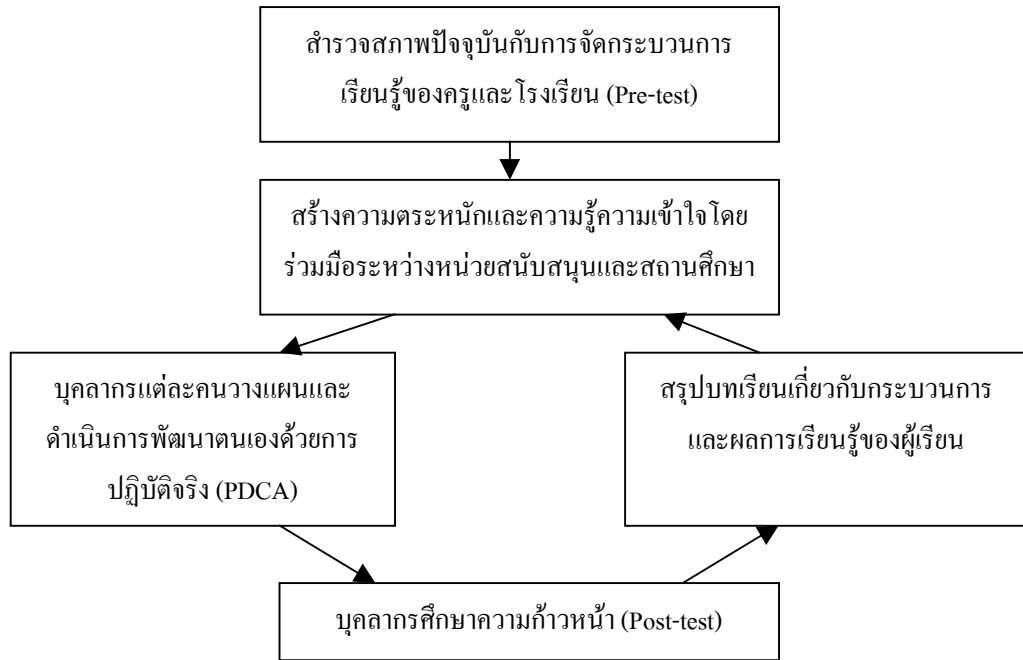
แบ่งจ่ายเป็น 3 งวด ดังนี้

งวดที่ 1 เป็นเงิน 7,500 บาท (เจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) (25%) เมื่อได้รับแผนปฏิบัติการและตารางเวลาในการร่วมกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาตนเองตามข้อ 3.2

งวดที่ 2 เป็นเงิน 13,500 บาท (หนึ่งหมื่นสามพันห้าร้อยบาทถ้วน) (45%) เมื่อได้รับรายงานผลการดำเนินงานระยะที่ 1 (ตามข้อ 3.6 ระยะที่ 1)

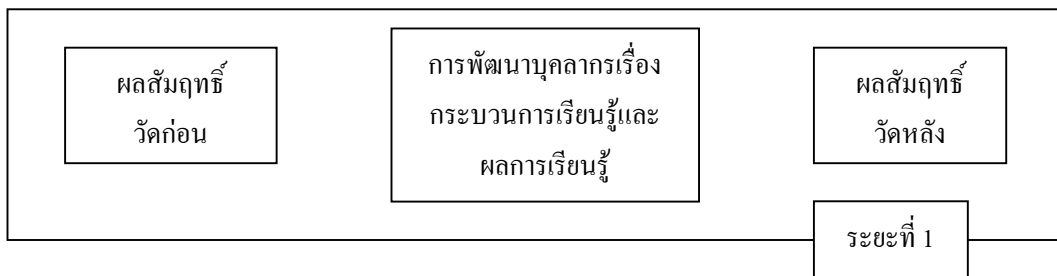
งวดสุดท้าย เป็นเงิน 9,000 บาท (เก้าพันบาทถ้วน) (30%) เมื่อได้รับผลงานเสร็จสมบูรณ์ (ตามข้อ 3.6 ระยะที่ 2 และ 3.7)

**กรอบการดำเนินงานวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
 ระยะเวลาที่ 1 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของ
 ผู้เรียน (พ.ย. 43 – มี.ค. 44)**

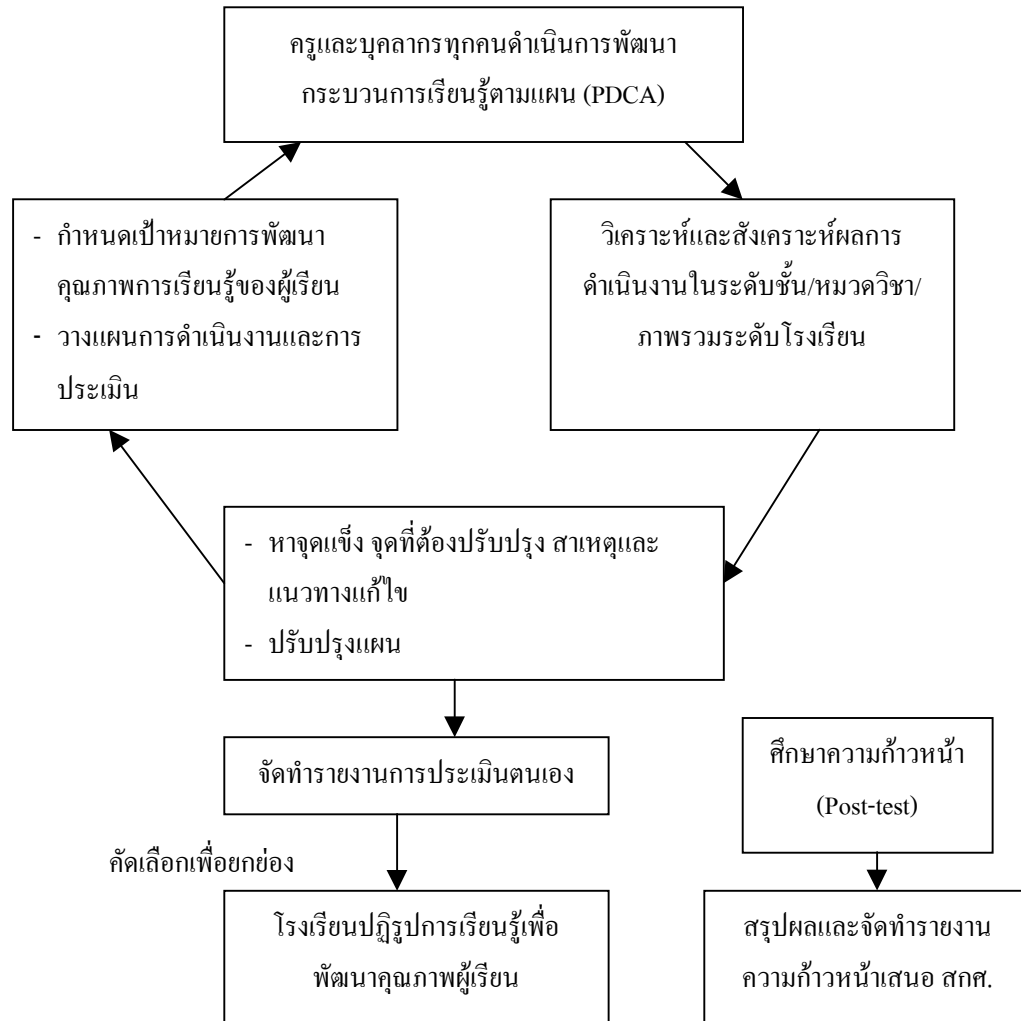
กรอบการดำเนินงานการวิจัย ระยะเวลาที่ 1

จากแผนภูมิขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น สามารถเขียนเป็นกรอบความคิดในการวิจัยอีกลักษณะหนึ่ง ได้ดังนี้

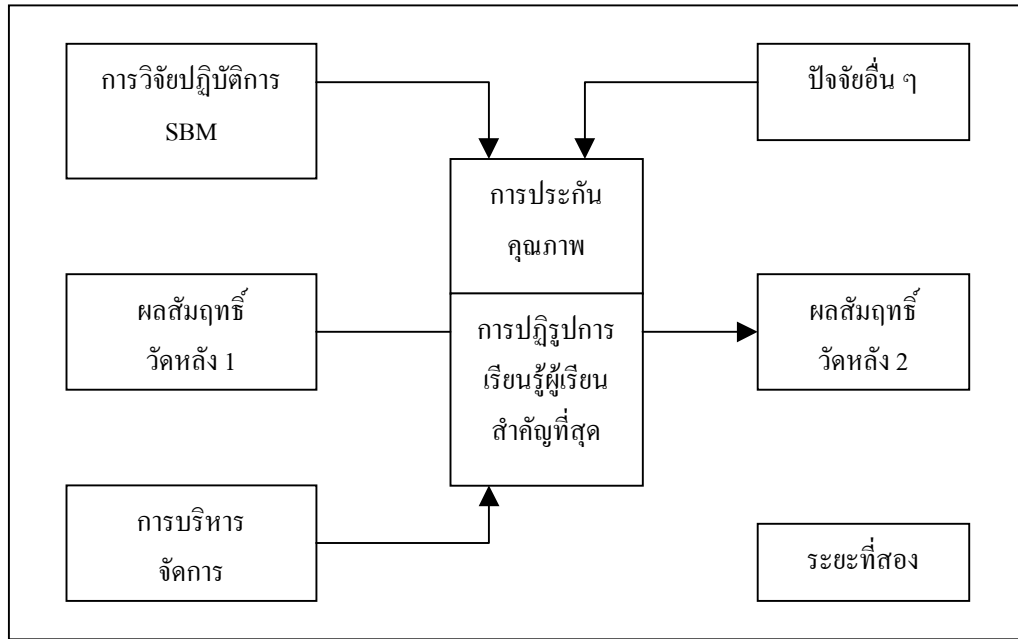
กรอบความคิดในการวิจัย ระยะเวลาที่ 1

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เม.ย. 44 – ก.ย. 44)

กรอบการดำเนินงานการวิจัย ระยะที่ 2

จากแผนภูมิขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น สามารถเขียนเป็นกรอบความคิดในการวิจัยอีกลักษณะหนึ่งได้ดังนี้

กรอบความคิดในการวิจัย ระยะที่ 2

การดำเนินงานระยะที่ 2 โรงเรียนจะทำงานปฏิบัติการเรียนรู้ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 ให้เป็นระบบการประกันคุณภาพภายในหรืออีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาตนเองของครู และผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานทั้งในระบบบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) การจัดการกระบวนการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด รวมทั้งงานด้านอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยทั้งหลายทั้งปวง ส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนเป็นผู้กำหนดเอง เพื่อเป็นการยืนยันในคุณภาพของโรงเรียนหรือการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนจะวัด/ประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งที่สอง (Post-test 2) เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานครั้งก่อน เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับตอบคำถามวิจัยของโครงการฯ ทั้ง 5 ข้อ

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า คำถามวิจัยที่แยกเป็นตอน ๆ หรือกรอบความคิดแสดงความสัมพันธ์ที่ศึกษาแต่ละตอนในคำถามการวิจัยทั้ง 5 ข้อ ได้มารวมกันเป็นกรอบความคิด/แนวทางการวิจัยปฏิบัติการของโครงการที่เห็นความเชื่อมโยงกันชัดเจนในงานระยะที่ 2 นี้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่างานทั้งสองส่วนคือ ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 นั้น สามารถดำเนินการปฏิรูปหรือวิจัยปฏิบัติการไปพร้อม ๆ กันได้

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

1. โรงเรียนบ้านจอกคำ

โรงเรียนบ้านจอกคำ สังกัด สปอ. เมืองแม่ฮ่องสอน สปจ.แม่ฮ่องสอน สปข. เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับประถมศึกษา (ชั้นป.1-

6) มีครูจำนวน 13 คน ชาย 2 คน หญิง 11 คน มีนักเรียนจำนวน 329 คน

สภาพของโรงเรียน ก่อตั้ง ปี พ.ศ. 2465 ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีพื้นที่จำนวน 34 ไร่ 2 งาน 6/10 ตารางวา ตั้งอยู่บนเนินเขา เต็มไปด้วยกรวด หิน และศิลาแลง เป็นอุปสรรคต่อการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ร่มรื่น สะอาด สวยงามและไร้ฝุ่นได้เท่าที่ควร

ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไต (ไทยใหญ่) ชาวพื้นเมือง ชาวเขา และ กลุ่มผู้อพยพไม่มีสัญชาติใช้ภาษาถิ่นในการติดต่อสื่อสาร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก้าขาย และรับจ้าง ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน เนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ชานเมือง

ด้านบุคลากรส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น และพักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โรงเรียนประสบปัญหาการขาดแคลนอัตราครู โดยเฉพาะสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ เกษตรกรรม ดนตรี – นาฏศิลป์ และวิชาอิเล็กทรอนิกส์ไฟฟ้า ฯลฯ เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วย ต้องสอนประจำชั้นด้วย ผลกระทบด้านการขาดแคลนครูทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง กรณีครูลาป่วย หรือไปราชการจำเป็นต้องมอบหมายครูห้องข้างเคียง ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียนสอนแทนกัน ทำให้มีภาระกิจและรับผิดชอบงานเพิ่มมากขึ้น

สรุปผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

ด้านการพัฒนาบุคลากร

นโยบาย ปฏิรูปครูและบุคลากรให้มีศักยภาพ

เป้าหมาย พัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพครูทุกคนสามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐานและเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพสามารถนำเสนอผลงานเพื่อขอปรับปรุงกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นได้

โครงสร้างกิจกรรม

1. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น ศึกษาจากเอกสาร วารสาร คู่มือ หนังสือ เทปโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และติดตามข่าวสารข้อมูลจากแหล่ง และ สื่อต่าง ๆ
2. สอบถามผู้รู้หรือวิทยากร เช่น เพื่อนครู ครูต้นแบบ ครูแห่งชาติ ศึกษานิเทศน์ ผู้รู้หรือวิทยากรอื่น ๆ
3. เข้าร่วมอบรมสัมมนาที่จัดโดย หน่วยงานสังกัด และหน่วยงานทางการศึกษาอื่น เช่น กรมวิชาการ ศธ. สกศ. เอกชน สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มสนใจซึ่งบางเรื่อง/โครงการ ผู้เข้ารับการอบรม เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย หรืองบประมาณส่วนหนึ่ง
4. ประชุมเสวนาทางวิชาการทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงาน เช่น การประชุมบ่ายวันพฤหัสบดี ช่วงเวลาเข้าก่อนกิจกรรมเคารพธงชาติ ประชุมทางวิชาการประจำเดือน ฯลฯ เป็นต้น
5. การปรับปรุงและพัฒนางานในภาวะปกติ (On the job training) เช่น การวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบแผนการเรียนรู้ การวัดประเมินผลตามสภาพจริง ฯลฯ เป็นต้น
6. การศึกษาดูงานในโรงเรียน ต่างโรงเรียนทั้งในและต่างจังหวัด เช่น ศึกษาดูงาน โครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก สปจ.ลำพูน สปจ.เชียงใหม่

ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่พัฒนา

1. แนวทางการจัดการศึกษาตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. การวิจัยในชั้นเรียน
5. การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
6. เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงการงาน
7. เทคนิคการสอนแบบ Mind Mapping
8. เทคนิคการออกแบบการเรียนรู้แบบ EAP (Experiential Activities Planner)
9. การรู้จักเด็กรายบุคคล
10. การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

ฯลฯ

ผลการพัฒนาบุคลากรที่ปรากฏต่อครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

1. ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถเปลี่ยนวิธีสอน ที่ครูเป็นศูนย์กลางสู่เด็กเป็นศูนย์กลาง
2. ปรับการสอนให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เด็กมีผลงานที่น่าชื่นชมที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและส่วนรวม (กลุ่ม)
3. ทำให้เด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน ทำให้เกิดคุณธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. เด็กสามารถใช้คำถามวิเคราะห์ วิเคราะห์ตามสภาพที่แท้จริง
5. เด็กมีความสุขกับการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบมากขึ้น
6. เด็กเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน
7. เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น
8. ครูเกิดความพอใจที่เด็กทำได้
9. เด็กมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น
10. เด็กเกิดความภูมิใจในตนเอง
11. เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ช่วยเหลือเพื่อนยอมรับตนเอง ฯลฯ เป็นต้น
12. ทำให้ครูรู้จักตัวเองว่ามีจุดเด่น จุดด้อยตรงไหน แล้วสามารถแก้ไขปรับปรุงจุดด้อยและพัฒนาจุดเด่นของตนเอง
13. ครูนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตนเอง
14. เด็กได้เรียนตามความสนใจ กระตือรือร้น รู้จักคิด
15. เด็กร่วมวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับครู
16. ครูและเด็กมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้ ให้ความสนใจและความสำคัญของการเรียนรู้
17. พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงดีขึ้น
18. ระดับก่อนประถมศึกษาที่มีสุขภาพดี ร่าเริงแจ่มใส และมีความพร้อมดีมากขึ้น
19. เด็กเรียนรู้และเข้าใจเรื่องที่ศึกษาได้ลึกซึ้งเป็นระบบเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและสามารถสรุปความรู้ได้เอง
20. ครูใช้การประเมินผลตามสภาพจริงเช่น ดูจากแฟ้มสะสมงาน
21. เด็กมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ฯลฯ

รูปแบบการพัฒนา

1. ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (Change Agent)
2. ผู้บริหาร โรงเรียนสร้างครูแกนนำ (ซึ่งเป็นครูต้นแบบ) เป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างเครือข่ายและทีมงานปฏิรูปการเรียนรู้
3. กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน โดยเน้นการมีส่วนร่วม เชื่อและยอมรับในศักยภาพของบุคลากร
4. สร้างความตระหนักและปลดปล่อยพันธนาการ เงื่อนไขที่จะเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เช่นกฎระเบียบทางวิชาการบางประการ โดยให้อิสระทางความคิดแก่ครูผู้สอนมากยิ่งขึ้น
5. ดำรงรักษาคุณภาพและสภาพการจัดการเรียนรู้โดยการประเมินตนเองจากเครื่องมือของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.)
6. พัฒนาบุคลากรโดยส่งเสริมสนับสนุนให้เข้าฝึกอบรม ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติจริง และพัฒนางานในภาวะปกติ (On the job training)
7. จัดหาบริการและสนับสนุนบุคลากร ได้ศึกษาค้นคว้า เอกสาร คู่มือ สื่อที่หลากหลายจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้และประกันคุณภาพการศึกษา
8. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน โดยประชุมทางวิชาการ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ประชุมทางวิชาการประจำเดือน เสวนาทางวิชาการบ่ายวันพฤหัสบดี ก่อนเคารพธงชาติ และช่วงรับประทานอาหารร่วมกัน ฯลฯ เป็นต้น
9. สร้างเครือข่ายโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้
10. นิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผลงาน การปฏิรูปการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
11. ปฏิรูปการเรียนรู้สู่ระบบการประกันคุณภาพภายในและการประเมินภายนอก

บทบาทของนักวิจัย

1. กระตุ้นชี้แนะให้กำลังใจ
2. สะท้อนความคิดในการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน
3. สนับสนุนสื่อ ร่วมคิดร่วมทำ หรือร่วมสร้างรูปแบบ การบริหารจัดการ โรงเรียนทั้งระบบและการปฏิรูปการเรียนรู้

4. ร่วมเรียนรู้แก้ปัญหา ค้นคว้าและพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพหรือประสพผลสำเร็จ
5. จัดฝึกอบรม ประชุมสัมมนาทางวิชาการ ตามความต้องการจำเป็นของโรงเรียน
6. แนะนำสื่อ แหล่งเรียนรู้ทางวิชาการ
7. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ
8. ร่วมวางแผนดำเนินงานตามกรอบแนวคิด ระยะเวลาและวัตถุประสงค์โครงการ

ต้นทุนค่าใช้จ่าย

โรงเรียนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

1. ใช้จ่ายเพื่อพัฒนาบุคลากร เช่นการประชุม อบรม สัมมนาและศึกษาดูงาน
2. ใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุ เช่น ค่าวัสดุฝึก ค่าเอกสาร วัสดุ-อุปกรณ์ในการปฏิรูปการเรียนรู้อ
3. ค่าจัดแสดงและนำเสนอผลงานด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการทางวิชาการในวันสำคัญต่าง ๆ การขยายผลสู่ครูและโรงเรียนเครือข่าย

องค์ประกอบ / เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียน
  - ผู้บริหารโรงเรียน คือผู้นำการเปลี่ยนแปลง / พัฒนา (Change Agent)
    - เป็นผู้กระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ทางวิชาการ
    - มีภาวะผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี
    - ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นและเป็นประชาธิปไตย
    - เชื่อและยอมรับในศักดิ์ศรีและศักยภาพของทุกคน
    - มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในเชิงวิชาการ
    - เสียสละ รับผิดชอบ มุ่งมั่นอดทน
2. ความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหาร โรงเรียน
  - 2.1 ความสามารถในการบริหารจัดการ / ปฏิรูปตัวเอง โดยปรับแนวคิด ความเชื่อ และวิธีการในการบริหารจัดการของผู้บริหาร โรงเรียน

- มีทักษะในเชิงความคิดรวบยอด (Conceptual Skills)

2.2 บริหารจัดการโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach)

- เน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม
- ปฏิรูปครูและบุคลากร
- ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
- สร้างความตระหนัก ปรับแนวคิด กำหนดเป้าหมาย การปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ระดมทรัพยากรเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้สู่คุณภาพนักเรียน

3. ครูต้นแบบ เป็นแบบอย่างและสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรนิเทศ ขยายผลการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน

4. กรอบแนวคิด เป้าหมาย รูปแบบ ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนตามแนวทางการวิจัยและพัฒนาโครงการปฏิรูปโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และระบบการรายงาน กำกับ ติดตามผลที่ต่อเนื่อง และเป็นระบบ

5. กระแสการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

6. การกระตุ้น ชัยยุ ให้กำลังใจและการนิเทศติดตามของนักวิจัยและหน่วยงานต้นสังกัด

การวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(SBM)

- การปฏิรูปการบริหารจัดการ
- การปฏิรูปครูและบุคลากร
- การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
- การประกันคุณภาพการศึกษา

การปฏิรูปการบริหารจัดการ

- ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูสำรวจศักยภาพการจัดการเรียนรู้โดยการประเมินตนเอง

- ประชุมปฏิบัติการคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนตามระดับชั้นเพื่อศึกษาความต้องการและความคาดหวังต่อโรงเรียน

- ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ทำให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วม เกิดความตระหนักในการปฏิรูปการเรียนรู้และกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้ เช่น การกำแลว กำลาย ปานชอย รำมงเชิง ฯลฯ

การปฏิรูปครูและบุคลากร

- ผู้บริหารโรงเรียนเชื่อในศักยภาพและการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร
- นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- ประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความตระหนัก กำหนดนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางในการพัฒนาร่วมกัน
- ส่งเสริม สนับสนุน บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน และเชิญวิทยากรให้ความรู้ ประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง
- จัดหาบริการและสนับสนุนสื่อ เอกสาร คู่มือในการพัฒนาการเรียนรู้
- จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยพบปะพูดคุย ประชุม เสวนา และประชุมทางวิชาการ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

- ผู้บริหารโรงเรียนปลดพันนาการที่เป็นข้อจำกัด อุปสรรค และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เช่น คาบเวลาดารางสอน กฎเกณฑ์ ระเบียบทางวิชาการบางอย่าง
- วิเคราะห์หลักสูตร
- จัดทำแผนการสอนโดยให้ผู้เรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
- พัฒนาแนวคิดและเทคนิค การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- จัดกลุ่มตามระดับชั้น ป.1-2, 3-4, 5-6 เพื่อบูรณาการเนื้อหาสาระร่วมกัน

- พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน
- พัฒนา / ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - กิจกรรมข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน
  - คณิตศาสตร์
  - การเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักการและรูปแบบของ สปจ.แม่ฮ่องสอน
  - กิจกรรมการเรียนรู้ แบบโครงการ
  - กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
  - กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด
  - การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
  - ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
  - ฝึกทักษะ กระบวนการคิดโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ
  - วิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน

ฯลฯ

การประกันคุณภาพ

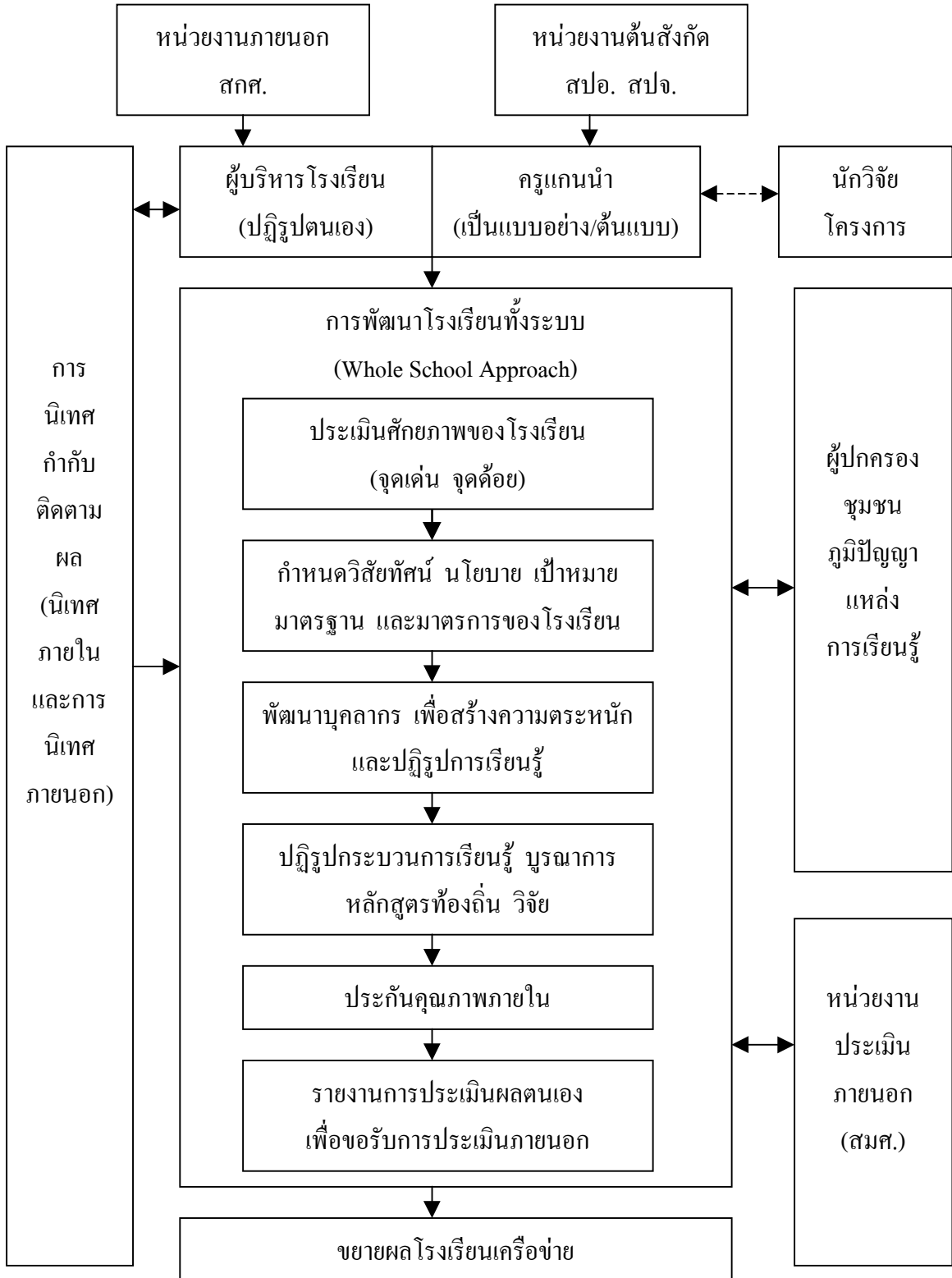
- ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองนักเรียน ร่วมกันสำรวจตนเองและตรวจสอบกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการพัฒนาบุคลากรว่ามีจุดเด่น จุดต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
  - ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานกลาง
  - นำมาตรฐานสู่วิธีการเรียนการสอน เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผลจากการประกันคุณภาพก่อให้เกิดความร่วมมือ ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ร่วมวางแผนการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นวิทยากรและภูมิปัญญา
- โรงเรียนประเมินตนเองเป็นการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

บทสรุป

โรงเรียนบ้านจองค์ำ สามารถดำเนินการพัฒนาบุคลากร ปฏิรูปการเรียนรู้จนทำให้เกิดการประกันคุณภาพภายใน ทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเพื่อขอรับการประเมินจากภายนอกได้ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีครูแกนนำ (ครูต้นแบบ) เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิรูปการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายเป็นกัลยาณมิตร นิเทศจนสามารถปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อการเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

จนปรากฏผลสำเร็จในการปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบถึงร้อยละ 80 หรืออยู่ในระดับดีมาก

แผนภูมิ รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบของโรงเรียนบ้านจองค์ำ

2. โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ

โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ สังกัดสพอ.ปางมะผ้า สปจ.แม่ฮ่องสอน สปช. ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ไม่มีไฟฟ้า และยากต่อการสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ การคมนาคมสามารถติดต่อโดยรถยนต์ได้บางฤดูกาล ฤดูฝนเดินทางโดยรถจักรยานยนต์และเดินเท้าระยะทางห่างจากตัวอำเภอประมาณ 37 ก.ม.

สภาพโรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) มีนักเรียนจำนวน 171 คน ชาย 80 คน หญิง 91 คน

ด้านบุคลากรส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด มีการโยกย้ายบ่อยมาก ทำให้โรงเรียนมีปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังครู โดยเฉพาะสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย คนตรี – นาฏศิลป์ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง บุคลากรมีเจตคติไม่อยากเข้าอบรม อาจเป็นเพราะความยากลำบากในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายส่วนตัว การปฏิบัติงาน ใช้ปฏิทินปิด – เปิด กรณีพิเศษช่วงปลายเดือนเป็นผลกระทบในเรื่องความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน

สรุปผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

ด้านการจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น และเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน มีการจัดองค์กร แบ่งหน้าที่ฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบงานวิชาการ

ด้านการพัฒนาบุคลากร จัดประชุมทางวิชาการคณะครู ให้ครูศึกษาดูงานโรงเรียนแกนนำปฏิรูปภายในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยนำความรู้ ประสบการณ์ มาจัดทำเพิ่มข้อมูลครู สนับสนุนครูเข้าประชุมอบรม สัมมนาทางวิชาการ และศึกษาด้วยตนเอง

ด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คณะครูเริ่มสนใจและแสวงหาแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้

- ครูบางคนได้ศึกษาเด็กรายบุคคล มีการจัดทำเพิ่มสะสมผลงานของเด็ก
- มีการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น วิทยากร ศึกษานอกสถานที่

ห้องสมุด

- เปลี่ยนแปลงจากการสอนแบบบรรยายเป็นการให้ทดลอง ฝึกปฏิบัติจริงมากขึ้น
- ฝึกการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วม และเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

- ทำให้เด็กกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ ยอมรับและเคารพ กฎ กติกาของกลุ่ม และมีความคิดริเริ่มมากขึ้น
- มีการสอนข่าวและเหตุการณ์ ฝึกการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ ฝึกทักษะทาง ภาษาและความกล้าแสดงออก
- เด็กมีกิจกรรมการเรียนรู้ จากกันและกัน (กระบวนการกลุ่ม)
- เด็กมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู

1. ปัญหาด้านภาษาและการสื่อสารของนักเรียน ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
2. ข้อจำกัดเรื่องแหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียน
3. โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ยากต่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งปลูกสร้างถาวร ไม่มีไฟฟ้า
4. ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน
5. ความไม่พร้อมของห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา คอมพิวเตอร์

บทบาทของนักวิจัย

1. ประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิรูปโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน
2. ประชุมปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ร่วมวางแผนการพัฒนาโครงการปฏิรูปโรงเรียน
4. กระตุ้นให้คำแนะนำปรึกษาและให้กำลังใจ
5. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน
6. สนับสนุนและบริการสื่อ กลุ่มมือ เอกสารทางวิชาการ

ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของนักวิจัย

1. ข้อจำกัดในการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. ความขาดแคลนปัจจัยด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ไฟฟ้า อาคาร
3. ความขาดแคลนบุคลากรและความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้
4. ปัญหาด้านภาษา การสื่อสารของนักเรียน
5. ควรส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. ควรเน้นการปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบ ดังนี้
  - 6.1 การปฏิรูปการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วม
  - 6.2 การพัฒนาครูและบุคลากร
  - 6.3 การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
  - 6.4 การประกันคุณภาพการศึกษา
7. ประสิทธิภาพของการบริหารงบประมาณ โครงการปฏิรูป
8. ผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลและเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ
9. เสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่น ประชุมทางวิชาการ สัมมนาและเสวนานำเสนอผลงาน ฯลฯ เป็นต้น
10. นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง
11. เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ

บทสรุป

โรงเรียนบ้านกีดสามสิบ ผู้บริหารกระตือรือร้น โดยเริ่มมีการพัฒนาบุคลากร เช่น การศึกษาดูงาน การประชุมทางวิชาการ อบรมสัมมนาทางวิชาการบ่อยครั้งขึ้น เริ่มมีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพิ่มขึ้นบ้าง แต่ยังขาดรูปแบบและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบ

การพัฒนาโรงเรียนเป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ต้องอาศัยระยะเวลา มีการดำเนินการปฏิรูปและปรากฏผลอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50) และควรพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

3. โรงเรียนบ้านแม่ละนา

โรงเรียนบ้านแม่ละนา สังกัดสพอ.ปางมะผ้า สปจ.แม่ฮ่องสอน สปช. เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เปิดทำการสอน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 – 3) มีครูจำนวน 14 คน ชาย 3 คน หญิง 11 คน นักเรียนจำนวน 163 คน การคมนาคมสามารถติดต่อได้ทุกฤดูกาล ระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 17 กิโลเมตร

ด้านบุคลากร

ส่วนใหญ่เป็นคนต่างท้องถิ่นและต่างจังหวัด พักประจำในโรงเรียนค่อนข้างแออัด เนื่องจากบ้านพักครูไม่เพียงพอ โรงเรียนขาดแคลนครูเฉพาะวิชา เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ประสงค์จะขอย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม

สรุปผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

ด้านการบริหารจัดการ

ผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่บริการและสนับสนุนโดยได้มอบฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการแทบทั้งสิ้น ครูวิชาการผู้ประสานงานโครงการ จะทำหน้าที่ผู้นำทางวิชาการในโรงเรียน

ด้านการพัฒนาบุคลากร

- ประชุมปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- คณะครูและผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาและดูงานโรงเรียนแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้ภายในจังหวัดและต่างจังหวัด
- คณะครูเข้าอบรมเรื่องการวิจัยในชั้นเรียนและการประกันคุณภาพภายใน
- คณะครูศึกษาด้วยตนเอง จากสื่อ เอกสาร คู่มือเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้
- ประชุมทางวิชาการในโรงเรียน นำโดยครูวิชาการ ผู้ประสานงานโครงการ

ด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

- ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
- จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรง

- มีการทดลองสอนตามแผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มีการเชิญวิทยากรในท้องถิ่นช่วยสอนวิชาชีพ
- นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง เช่น การประกอบอาหาร
- นักเรียนกล้าแสดงออก และยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น

ด้านการประกันคุณภาพภายใน

- ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชน
- ให้ความร่วมมือในการจัดหาแหล่งการเรียนรู้ เช่น การทำไม้กวาด การแสดงพื้นบ้าน

บทบาทของนักวิจัย

1. ประชุมปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ประกันคุณภาพ และพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ
3. ร่วมวางแผนเพื่อพัฒนาโครงการปฏิรูป
4. กระตุ้นให้คำแนะนำปรึกษาและให้กำลังใจ
5. สนับสนุนและบริการสื่อ คู่มือและเอกสารทางวิชาการ
6. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของนักวิจัย

1. คณะครูขาดผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวดำเนินโครงการ
2. บุคลากรขาดเป้าหมาย ทิศทาง แรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ

3. ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางวิชาการ พหุติกรรมการบริหารจัดการอย่างไร จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเช่นนั้น
4. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของครู
5. ผู้บริหารโรงเรียนต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
6. ร่วมสร้างความตระหนักในการปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบ
7. ประสิทธิภาพด้านการประสานงานที่ดีระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักวิจัย
8. มาตรการเชิงบริหารและการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างหน่วยงานต้นสังกัด กับ โรงเรียน
9. มาตรการด้านการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลโครงการ
10. ประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณ โครงการที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร และการปฏิรูปการเรียนรู้
11. ความต่อเนื่องในการนิเทศ กำกับ ติดตามของนักวิจัย

บทสรุป

โรงเรียนบ้านแม่ละนา การดำเนินโครงการ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้บริการและสนับสนุนโดยมอบหมายให้ครูวิชาการ (ผู้ประสานโครงการ) เป็นผู้ดำเนินการ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการบ้าง มีการพัฒนาบุคลากร เช่น การศึกษาดูงาน ประชุมอบรมเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ แต่การพัฒนาอย่างขาดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินการที่เป็นระบบ บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจ การดำเนินโครงการต้องสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกันทั้งโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือผู้นำทางวิชาการ ต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

ผลการพัฒนาเริ่มปรากฏขึ้นบ้าง เช่น มีการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนการสอน ใช้เทคนิคการสอนเพิ่มขึ้น ผู้เรียนกระตือรือร้น กล้าแสดงออกมากขึ้น ผลการพัฒนาอยู่ในระดับพอใช้ (ร้อยละ 40) และควรปรับปรุงพัฒนาโดยเร่งด่วน

กระบวนการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ของนักวิจัย

1. จุดประกายและสร้างกระแสการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยการประชุม สัมมนา บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. อบรมปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชี้คผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักการฝึกอบรม

“เราต้องการให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือบทบาทการสอนอย่างไร เราจะจัดการฝึกอบรมหรือสร้างประสบการณ์อย่างนั้น”

หลักการเรียนรู้ที่ใช้ในการฝึกอบรม

1. ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า/ เรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เรียนจากกันและกัน/ เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. ใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการเรียนรู้
4. ใช้แหล่งวิชาการ/ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้
5. ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมและคุณนิสัยของผู้เรียน

ระยะเวลาอบรม 7 คืน 8 วัน

สื่อการสอน

เป็นสื่อประสม เช่น แหล่งการเรียนรู้ คู่มือการอบรม ชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์ บัตรกำหนดงาน ฯลฯ

3. จัดเวที/ งานมหกรรมการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำเสนอผลงาน (Best Practices) และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. การประเมินบุคลากรแกนนำและต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

5. นิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียนในการปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น ร่วมปฏิบัติการ ประชุมสัมมนาทางวิชาการ เข้มข้นเรียน ฯลฯ

- เป็นกัลยาณมิตร
  - ร่วมคิดร่วมทำ
  - เป็นผู้นำวิชาการ
    - บริการเพื่อนครู
    - มุ่งสู่การพัฒนา

แผนการดำเนินงานต่อไปในอนาคตของนักวิจัย

เป้าหมาย

1. โรงเรียนบ้านจอกคำ เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้ สามารถบริหารจัดการ โดยโรงเรียนเป็นฐาน พัฒนาการวิจัยในชั้นเรียนสู่ระบบการประกันคุณภาพภายในและรองรับการประเมินภายนอกได้ สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและขยายผลสู่โรงเรียนเครือข่ายได้อย่างน้อย 5 โรงเรียน
2. โรงเรียนบ้านกึ่งสามสิบ สามารถพัฒนาบุคลากรสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ บริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและพัฒนาโรงเรียนสู่ระบบการประกันคุณภาพภายในได้
3. โรงเรียนบ้านแม่ละนา เร่งรัดการพัฒนาบุคลากรให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูปการเรียนรู้ และสามารถปฏิรูปการเรียนรู้สู่ระบบการประกันคุณภาพภายในได้

ระยะเวลาดำเนินการ ภายในปีการศึกษา 2545

วิธีดำเนินการ

1. นักวิจัยกับโรงเรียนร่วมกันกำหนดแผน เป้าหมายและพันธกิจในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน
2. กระตุ้น ให้กำลังใจ และเป็นพี่ปรึกษาทางวิชาการแก่โรงเรียน
3. พัฒนาบุคลากรและพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรในโรงเรียน
4. นิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำกาสรดำเนินงานตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโครงการ
5. ร่วมปฏิบัติการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการพัฒนาโรงเรียน โดยการจัดประชุมอบรม สัมมนา ตามความต้องการ สนใจของโรงเรียน
6. บริการเอกสาร สื่อในการปฏิรูปการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน การประกันคุณภาพการศึกษา
7. เยี่ยมชั้นเรียน โดยสังเกตการจัดการเรียนการสอนเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้
8. ประสานงาน เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานของโรงเรียน

9. วัตถุประสงค์และประเมินผล สรุปผลการปฏิบัติงานและรายงานผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

10. ทบทวนบทบาท รูปแบบในการปฏิรูปการนิเทศของศึกษานิเทศก์ และนำรูปแบบกรอบแนวคิด และกระบวนการวิจัยและพัฒนาโรงเรียนปฏิรูป ทดลองใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในสังกัด

